

Vzpomínání během života a po smrti Pomoc Krista před upadnutím do intelektualismu

*Vzpomínkové obrazy a paobrazy • Proměny vzájemného
poměru bytostných článků • Dřívější a dnešní obraz světa •
Vznik mýtů • Christologie a jesuologie • Kristova pomoc před
pádem do intelektualismu • Vzpomínka v posmrtné existenci*

Používá-li člověk své obvyklé vědomí, zná jen část toho, co souvisí s jeho existencí. Rozhlédneme-li se po světě, získáme svým obvyklým vědomím obrazy vnějšího světa, které v sobě můžeme probouzet prostřednictvím svých smyslů. A když pak přemýšlíme o tom, co nám poskytují smysly, když si tvoříme myšlenky, z těchto myšlenek v nás zůstávají vzpomínkové obrazy. Život v duši tedy probíhá tak, že člověk pohlíží na vnější svět, žije s ním, ale tím, že s vnějším světem žije, v sobě nese také vzpomínkové obrazy minulosti, kterou prožil.

To, co žije ve vzpomínce, ovšem obvyklé vědomí správně nepoznává. Člověk si to představuje asi tak, že o vnějším světě získává poznatky, vjemy, které v něm dávají vzniknout obrazům; tyto obrazy zůstávají někde v pozadí a on je může ve svém duševním životě znovu vyvolávat jako vzpomínky. Tak tomu ale není. Zkuste postupně pozorovat, co se vlastně s člověkem odehrává; povšimnete si, jak to, o co se člověk nijak zvlášť v myšlenkách nestará, ale co pouze pozoruje svými smysly, například očima, dává paobrazy¹. Goethe takové paobrazy, jak jsou tvořeny očima, velmi dobře popisuje ve své nauce

1 .. .neboli následné obrazy, stopy zrakového vjemu; v něm. orig. *Nachbilder*.
(Pozn. překl.)

o barvách;² popisuje je jako odeznívající obrazy . Na něco se podíváme, zavřeme oči - a změněné obrazy odeznívají. V běžném životě si lidé těchto paobrazů příliš nevšímají; pro vnímání totiž provádějí energičtější činnost - přemýšlejí. Provede-li člověk slabší myšlenkovou činnost a vnější svět mu v oku vytvoří obraz, pak dojde k doznívání paobrazů. Jestliže však přemýšlí, vezme jaksi zvenčí přicházející činnost dále dovnitř a potom doznívá jeho myšlenkový obraz. I tady je to doznívání.

*slabá
duchovnost
hlavy*

Tyto myšlenkové obrazy jsou silnější a jejich doznívání je také intenzivnější než doznívání pouhých smyslových paobrazů; v podstatě je to však jen vyšší stupeň téhož. Tyto myšlenkové paobrazy by přesto odezněly, tak jako odezní smyslové paobrazy, kdyby byly probouzeny jen jako myšlenkové obrazy. Tak tomu ale vůbec není. Člověk totiž nemá jen hlavu, ale také ostatní organismus, který je přece jen něco docela jiného než hlava. Hlava je v podstatě především paobrazem toho, co se s člověkem děje, než při narození, respektive početí sestoupí z duchovního světa do světa fyzického.³ Je mnohem více fyzická než ostatní organismus. Ostatní organismus není vyvinutý tolik fyzicky jako hlava a mohli bychom říci, že duchovnost se v hlavě vyskytuje vlastně jen jako obraz, zatímco pro ostatní organismus je duchovně silná. Máte fyzickou hlavu, silně plasticky utvářenou [přednášející kreslí]; tady uvnitř je málo ducha ve spirituálním smyslu. A máte organismus, který není fyzicky tak silně paobrazem toho, čím byl člověk před narozením, ovšem duchovnost je v tomto ostatním organismu silnější. U hlavy je více vytvořeno to, co je fyzické, u ostatního organismu to, co je duchovní.

*vstupování
ducha
světa*

Myšlenky, které máme, by nám odezněly úplně stejně jako oční paobrazy, kdyby je nepřebíral a nezpracovával náš duchovní

² Viz J. W. Goethe: *Smyslově-morální účinek barev*, Fabula 2011. (Pozn. vyd.)

³ Viz Max Hoffmeister: *Záhady početí*, Fabula 2010. (Pozn. vyd.)

organismus. Duchovní organismus by však s těmito obrazy příliš mnoho nepořídil, kdyby nedocházelo ještě k jedné věci. Tyto obrazy, které vnímáme, se totiž stávají prchavými myšlenkami, sídlícími vlastně jen v naší hlavě; zároveň kromě obrazu (oční obrazy totiž získáváme od fyzicko-éterného světa) přijímáme od ostatního světa - stejně jako dostáváme prostřednictvím oka obrazy, které pak zpracováváme do podoby myšlenek - ještě duchovno, takže v sobě nejenže neseme ducha, ale ustavičně do nás také vstupuje duch ostatního světa.

Můžeme tedy říci, že z fyzicko-éterného světa vnímáme očima *vzpomínání* něco, co je v nás obrazným účinkem; za tím však stojí velmi reálný duchovní děj, který pouze zůstává v nevědomí. Člověk ho obvyklým vědomím nemůže vnímat. Je to duchovní děj, který probíhá souběžně s fyzickým vnímáním. A zatímco vnímáte obraz, který v oku krátce doznívá, zatímco máte myšlenku, kterou byste si chvíli uchovali, která by však také odezněla, odehrává se ve vás něco duchovního, a když si pak zase vzpomínáte, obrátíte pohled prostě dovnitř a pohlédnete na to, co se duchovně odehrálo v nitru, zatímco jste vnímali.

Objasním vám to ještě na něčem názorném. Dejme tomu, že *-jako* uvidíte něco ve vnějším světě, řekněme například nějaký stroj. *pozorování* Budete mít obraz stroje. Ve smyslu, v jakém to popsal Goethe, *duchovního* vznikne paobraz, který krátce zazní a pak odezní. Získáte *děje* myšlenku stroje, která se udrží déle, která by však také odezněla. Stroj však kromě toho vyšle do vašeho duchovního organismu ještě něco. (U stroje je to ovšem něco velmi málo hezkého, u takové rostliny je to mnohem krásnější.) Něco do vás vyšle. A teď, řekněme o měsíc později, pohlédnete do svého nitra. Vzpomínka ve vás vznikne na základě toho, co do vás tehdy, aniž jste to věděli, vešlo zároveň s tím, co podnítilo myšlenku. Nebyla to myšlenka, co tu ve vás dole putovalo, nýbrž to byl nevědomý duchovní děj. Ten později zpozorujete. Vzpomínka je pozorování, pozdější pozorování duchovního děje, který probíhal souběžně s

*moře
duchovního
bytí* fyzickým vnímáním. Podívejte, my lidé žijeme ve světě v podstatě takto [přednášející kreslí]: Tady je náš trvajícím proud bytí; jsme v moři duchovního světa. Mezi smrtí a novým narozením žijeme v tomto duchovním světě dál svůj život. Jsou ovšem období, kdy z duchovního světa svou hlavou vystupujeme. Pohybujeme se tedy dále a na určitá období vycházíme ven - jako ryba, která vyskočí z vody. To je pozemský život. Z tohoto moře duchovního bytí se ovšem nevynořujeme celou svou duchovní bytostí, ale jen hlavou. Tady dole zůstáváme stále v duchovním světě. Jenže obvyklým vědomím nevíme, co se děje.

Pro duchovní vnímání je tomu tedy vlastně tak, že můžeme říci: Člověk žije mezi smrtí a novým narozením v duchovním světě. Potom vykukne hlavou do svého fyzického bytí, hlavní částí však stále ještě zůstává v duchovním světě, i mezi narozením a smrtí. A je pro nás dobré, že zde v tomto období zůstáváme plavat; jinak bychom totiž neměli vzpomínky. Vzpomínky nám umožňují to, co nám dává duchovní svět. Vzpomínání je skutečně duchovní děj, který naprosto náleží objektivnímu světu, nikoli snad jen světu subjektivnímu. Obvyklé vědomí se přitom dopouští omylu, když nevěří, že se vzpomínkou je spojen reálný proces.

*časová
perspektiva* Avšak obvyklé vědomí se mýlí, stejně jako se mýlí někdo, kdo bude mít před sebou horu a na ní zámek. Zcela jasně ho uvidí a uvěří ve skutečnost. Pak se vzdálí. To celé bude stále více zkreslené perspektivou, až si řekne: To, co mám, už není skutečnost, ale pouhý obraz. Tak se časem od skutečnosti vzdalujeme. Zámek se co do své skutečnosti v prostoru nemění, mění-li se náš obraz. Stejně tak se co do své reálnosti nemění to, čemu odpovídá náš vzpomínkový obraz. To zůstává, tak jako zůstává i náš zámek. Jenomže se mýlíme, protože nedovedeme náležitě odhadnout svou časovou perspektivu. Mnoho věcí, které se týkají člověka, je tak prostě třeba uvést na pravou míru. To, co máme jako vědomí probíhající v čase, není totiž

nic jiného než perspektivně zkreslený pohled na minulost. Minulost nepomíjí, nýbrž zůstává. Naše obrazy se jen dostávají do časové perspektivy.

Ovšem právě tento vztah k tomu v nás, co i mezi narozením a smrtí představuje vlastně duchovněji děje, se pro lidi v průběhu pozemského života velmi podstatně změnil. Pozorujeme-li člověka, vidíme, že sestává z fyzického a éterného těla. Ta by však byla jen tou částí člověka, která v noci, když spí, leží v posteli. Ve dne je do tohoto fyzického a éterného těla vnořeno ještě tělo astrální a Já. Když se blížilo mystérium na Golgotě, Já lidí, kteří žili před tímto mystériem (a my sami jsme v dřívějších inkarnacích byli těmito lidmi), bylo stále tlumenější. Lidé se tehdy probouzeli jiným způsobem než lidé žijící po mystériu na Golgotě. Astrální tělo vstupuje vždycky celé do éterného těla. Také Já však dříve vstupovalo velmi daleko do éterného těla. Dnes tomu již tak není, dnes vstupuje jen do hlavové části éterného těla. U někdejšího člověka se tedy Já zcela ponořilo, a dostalo se tak i do dolních partií éterného těla. Dnes sem dolů nevstupuje, dostává se jen do hlavy. Proto můžeme intelektuálně myslet. Ve chvíli, kdy bychom se vnořili hlouběji, objevily by se v nás instinktivní obrazy.

*bylostné
články v
minulosti.*

U současných lidí je Já do značné míry ještě vně fyzického těla. Takže právě jejich intelektuální podstata spočívá v tom, že se svým Já již nenorí do celého éterného těla. Kdyby k tomu docházelo, měl by člověk schopnost instinktivního jasnozření. Jelikož se ale již nenorí do celého éterného těla, ale jen do jeho hlavové části, nemá ono instinktivní jasnozření, ale jasně vědomé vidění, jasně vědomé vnímání vnějšího světa, ovšem jen takové hlavové vnímání vnějšího světa, jaké zkrátka je naše vnímání. Dřívější člověk ještě viděl celým svým člověkem, novější člověk vidí jen hlavou. A hlava je tím, co má mezi narozením a smrtí nejvíce fyzický charakter. Proto je člověku intelekt-

.a dnes

epochy dáno jen to, co vnímá svou fyzickou hlavou, a pak ještě to, co vnímá éterným tělem hlavy - myšlenky, které si může vytvářet. Už proces vzpomínání, který se pak ovšem odehrává tady dole, se vědomí vymyká. Moderní člověk si tento proces vykládá zcela mylně, jak jsem již rozvedl.

*obraz světa
někdejšího
člověka*

Někdejší člověk kolem sebe díky tomu viděl nejen vnější fyzický svět, ale za ním i svět duchovní. Vnější fyzický svět mu ani nebyl nijak zvlášť jasný, byl pro něj mnohem mlhavější než pro dnešního člověka. Všude za věcmi, rozkládajícími se ve fyzickém světě, zato ale viděl božsky-duchovní bytosti nižšího, ale i vyššího druhu. Jestliže se někdo domnívá, že si dřívější lidé vymýšleli, když popisovali v přírodě své bohy, pak je to dětsky naivní představa. Nic si nevymýšleli. Bylo by to stejně naivní, jako kdybychom o někom slyšeli, že během svého bdění viděl to a to, a řekli bychom: To si jenom vymyslel. - Lidé si tenkrát věci nevymýšleli, ale viděli je, vetkané do smyslových vjemů, které proto také byly mnohem nezřetelnější, neboť byly vnímány jaksi na pozadí božsky-duchovních skutečností, které se tu odehrávaly. Byl to tedy úplně jiný obraz světa, který měl dřívější člověk. Při probouzení se nořil hlouběji do svého éterného těla a měl díky tomu jiný obraz světa. Byl uvnitř v sobě, a tím se mu ukazovaly božsky-duchovní bytosti ve svých osudech.

*dnešní
člověk již
nevidí
bohy*

Člověk pohlížel do božských světů, jež předcházely jeho vlastnímu světu. Bohové mu ukazovali svůj osud a on, pohlížeje do božských světů, mohl osudy bohů vnímat. Mohl říci: Vím, odkud přicházím, vím, s kterým světem souvisím. To bylo proto, že člověk mohl mít východisko své perspektivy v sobě. Ze svého éterného těla učinil orgán vnímající tento božský svět. To moderní člověk nemůže. Svou perspektivu může brát jen z hlavy a ta je vně duchovní části éterného těla. Éterné tělo hlavy je něco chaotického, není tak proorganizované jako éterné tělo ostatního organismu. Proto člověk nyní vidí fyzický svět přesněji než dříve, nevidí však již za ním bohy.

V současné epoše se však na to do jisté míry připravuje. Je na cestě, aby zcela vyšel ze sebe a svou perspektivu bral mimo sebe. To je něco, čeho se člověku dostane v budoucnosti. Nyní je již na cestě k tomu; neboť není-li jinak v ničem než ve své hlavě, pak je ve světě vlastně již jen těmi nejabstraktnějšími myšlenkami. Není už v ničem řádném, abych tak řekl; je to řečeno poněkud extrémně, řekneme-li, že člověk není v ničem než ve své hlavě. Neboť hlava mu dává jen vědomí fyzického pozemského světa. Avšak stejnou měrou, jakou člověk bude vyrůstat ze své hlavy, bude zase získávat poznání, nyní však o člověku samotném.

Když byl člověk ještě v sobě, získával poznatky o osudech bohů. Když ze sebe vyjde, může získat poznatky o svém vlastním vesmírném osudu. Může pohlédnout do sebe. A kdyby se lidé už teď řádně namáhali, hlava by jim zdaleka nepřekážela tolik, jak se obvykle má za to, aby takto pohlíželi do vlastního lidského osudu, do vesmírného osudu člověka. Překážkou je pouze to, že lidé urputně nechtějí žít v ničem jiném než ve své hlavě; a jak se mluví o omezené „politice kostelní věže“⁴, tak by se také mohlo mluvit o omezeném poznání lidské hlavy. Je to neochota pohlédnout dál než na to, co produkuje hlava, jestliže se lidé v současné době ještě naprosto nechtějí odhodlat k tomu, aby to, co anthroposofie poskytuje jakožto lidskou moudrost, jako to, co lze vědět o člověku, pochopili svým zdravým lidským rozumem.

Tak je člověk na cestě poznat člověka, protože své východisko zvolna zaujímá mimo sebe. Obecným lidským osudem je tedy víc a víc vystupovat z éterného těla a poznávat člověka. To je ale samozřejmě něco, co je spojeno s jistým nebezpečím. Člověk zvolna ztrácí spojení (nebo přinejmenším je zde mož-

*omezenost
hlavy*

*pomoc v
prožitku
Krista*

⁴ V něm. orig. *Kirchturmpolitik*; v němčině posměšný výraz pro klerikální politiku či omezenou politiku vůbec. (Pozn. překl.)

nost ztrácet spojení) se svým éterným tělem. Ve vesmírném osudu lidstva se tomu odpomohlo mystériem na Golgotě. Zatímco dříve člověk venku viděl osudy bohů, má od té doby možnost vidět vlastní vesmírný lidský osud. Tím, že víc a víc vystupuje sám ze sebe a golgotské mystérium chápe tak, jak tomu chtěl Pavel („Ne já, nýbrž Kristus ve mně“), však člověk díky svému spojení s Kristem zase vstupuje do toho, co je lidské. Toto pozvolné vystupování ze sebe samého tedy může snášet právě díky prožitku Krista. Tento prožitek Krista se však musí stávat stále intenzivnějším. Proto když v průběhu vesmírného osudu vnější svět bohů víc a víc pohasínal, pohasínala v člověku možnost sdílet osud bohů, který se odehrával na Zemi samotné, který je tedy zcela spojen s člověkem. Je tomu tak, že představíme-li si někdejšího člověka [přednášející kreslí], tento člověk vnímal své bohy kolem sebe. Z obrazů si tvořil jejich vjemy. Byla to jeho mytologie, mýtus.

Toto vnímání bohů pohaslo. Kolem člověka je jaksí jen fyzický svět. Zato však má možnost spojit se teď ve svém nitru s jedním božským osudem, s průchodem Boha smrtí, s jeho zmrtvýchvstáním. Ve starých dobách obracel člověk svůj duchovní zrak ven, viděl osudy bohů a z toho, co viděl, si tvořil mýtus, prožívaný v obrazech, v prchavých obrazech, mýtus, který může být mnohotvárný, protože v podstatě žije nejrůznějšími způsoby v duchovním světě. Mohli bychom říci, že tento svět bohů byl něčím, co bylo s určitou nezřetelností vnímatelné pro pozemského člověka, když ho vnímal ve svém instinktivním jasnozření. Proto lidé podle svých různých charakterů vytvářeli obrazy tohoto světa bohů různě. Mýty různých národů se tak různí. Člověk vnímal pravdivý svět, avšak spíše ve snech, které ale přicházely z vnějšího světa. Byly to obrazy více či méně zřetelné, jejich zřetelnost však nebyla natolik dostatečná, aby byla jednoznačná pro všechny lidi.

A tu přišel božský osud, jenž se odehrál na Zemi samotné. Ostatní osudy bohů byly lidem vzdálenější. Člověk je viděl v perspektivě, a proto je neviděl zřetelně. V jeho pozemském životě mu byly vzdálenější. Kristova událost je mu v jeho pozemském životě velmi blízká. Bohy viděl nezřetelně, protože je viděl jaksi v perspektivě. Mystérium na Golgotě ještě nevidí s náležitým přehledem, protože je mu příliš blízké. Bohy spatřoval v perspektivě s některými perspektivními nezřetelnostmi, protože mu byli vzdálení - příliš vzdálení na to, aby je viděl zcela zřetelně, jinak by si všechny národy vytvořily stejný mýtus. Mystérium na Golgotě je člověku příliš blízké. Je s ním příliš silně spjat a musí teprve získat perspektivu; tím, že víc a víc vystupuje sám ze sebe, musí získat perspektivu pro božský osud na Zemi, pro mystérium na Golgotě.

*mystérium na
Golgotě -
perspektiva*

To je důvod, proč ti, kdo žili v době, kdy nastalo mystérium na Golgotě a měli dosud schopnost zrění, proč tito lidé snadno porozuměli Kristu. Mohli mu snadno porozumět, protože viděli svět bohů a nyní věděli: Kristus vyšel z tohoto světa bohů sem na Zemi pro svůj další osud, který začíná mystériem na Golgotě. I oni však již viděli golgotské mystérium nezřetelně; Krista ale mohli až do mystéria na Golgotě vidět jasně. O Kristu jako bohu tedy mohli říci velmi mnoho. Začali diskutovat, co se s tímto bohem stalo, když se při Janově křtu v Jordánu vnořil do člověka. Proto máme v počátcích křesťanství velmi výraznou christologii a žádnou jesuologii. A jenom proto, že svět bohů přestal být pro lidi známý, proměnila se christologie v pouhou jesuologii. A tato jesuologie byla stále silnější až do 19. století, kdy už lidé Krista svým rozumem naprosto nechápali, nýbrž kdy si moderní teologie velmi zakládala na tom, aby chápala co nejlidštěji Ježíše a na Krista rezignovala.

*christologie
a jesuologie*

Znovu však musíme právě na základě duchovního poznání najít perspektivu, abychom poznali to důležité, to jest Krista v

Ježíši. Neboť místo abychom úplně ztratili spojení s člověkem

a pohlíželi na něho jen zvenčí, bude - oklikou přes spojení s Kristem, přes pochopení mystéria na Golgotě - teprve pak možné znovu s účastí pohlížet na člověka a lidstvo samotné.

*duchovní
substanci-
alita* Můžeme tedy říci, že lidstvo tím, jak vystupuje samo ze sebe, je na cestě pozvolna proměnit duchovní realitu zcela v abstraktní pojmy a ideje. V tomto ohledu již došlo velmi daleko a mohl by ho očekávat následující vývoj: Lidé by mohli víc a víc postupovat ve svých abstraktních, intelektuálních schopnostech a mohli by si vytvořit něco na způsob vyznání, kdyby si řekli, že prožívají sice cosi duchovního, je to však fata morgana, nemá to žádnou váhu, jsou to pouhé ideje. Člověk musí opět získat možnost vyplnit tyto ideje duchovní substanci- tou. To učiní tím, že s přechodem do intelektuálního života bude spoluprožívat Krista. Moderní intelektualismus tedy musí srůstat s vědomím Krista. Jako lidé skutečně nemusíme něco chtít vůbec uznat, nedokážeme-li získat toto vědomí Krista právě cestou intelektualismu.

*pád do
hříchu a
duchovní
ulétnutí* Podívejte, ve starých dobách člověk mluvil o pádu do hříchu. O tomto obrazu pádu do hříchu mluvil v tom smyslu, jako kdyby svou bytostí patřil k vyššímu světu a jako by byl upadl do nižšího světa, což také, chápeme-li to obrazně, naprosto odpovídá realitě. Můžeme naprosto reálně mluvit o pádu do hříchu. Avšak zrovna tak jako někdejší člověk cítil správně, když si říkal, že se zřítíl z duchovní výšiny a spojil se s tím, co stojí níže, měl by si dnešní člověk uvědomit, jak ho stále abstraktnější myšlenky přivádějí do určitého pádu, ovšem do pádu, který směřuje vzhůru, kdy člověk padá jaksí nahoru, tedy stoupá, avšak stoupá ke své zkáze ve stejném smyslu, jako dřívější člověk cítil, že padá ke své zkáze. Tak jako někdejší člověk, který ještě chápal pád do hříchu ve starém smyslu, spatřoval v Kristu toho, kdo člověka uvedl do náležitého vztahu k tomuto hříchu, totiž k možnosti vykoupení - tak jako tedy někdejší člověk, když

rozvinul své vědomí, spatřoval v Kristu toho, kdo jej pozvedl z jeho pádu, tak by měl dnešní člověk, jenž vstupuje do intelektualismu, spatřovat v Kristu toho, kdo mu dává váhu, aby duchovně neulétl od Země, respektive od světa, uvnitř něhož má být.

Jestliže dřívější člověk pohlížel na Kristovu událost především ve smyslu rozvíjení vůle, což souvisí s pádem do hříchu, měl by se dnešní člověk naučit pohlížet na Krista v souvislosti s myšlenkou, která však musí ztratit reálnost, nedokáže-li jí člověk dát váhu, tak aby se v myšlenkovém životě samotném zase nacházela realita.

Lidstvo skutečně prochází vývojem. A tak jako Pavel mohl mluvit o starém Adamovi a o Adamovi novém, o Kristu/ může takto v jistém smyslu mluvit i moderní člověk; jenom si musí uvědomit, že člověk, který v sobě měl ještě staré vědomí, se Kristem cítil pozvedán, kdežto dnešní člověk by měl vědět, že ho Kristus chrání před ulétnutím do bezpodstatnosti pouhé abstrakce, pouhého intelektualismu. Moderní člověk potřebuje Krista, aby svůj hřích, rozprostírající se do šíře, v sobě proměnil v to, co se zase může stát dobrým. A myšlenka se stane dobrou tím, že se opět dokáže spojit se skutečnou, duchovní realitou. Pro toho, kdo prohlédá tajemství vesmíru, tak naprosto existuje možnost začlenit Krista i do toho nejmodernějšího vývoje vědomí.

A nyní se vraťte k našemu dřívějšímu obrazu, který jsem opřel o lidskou schopnost vzpomínání. Tady můžeme říci: Žijeme dál jako lidské bytosti v duchovním světě, pozvedáme se nad duchovní svět, když z něj svou hlavou vykukujeme do fyzického světa. Nevynoříme se však docela, nýbrž jen svou hlavou. Zůstaneme v duchovním světě tak, že se v něm vždycky odehrávají dokonce i naše vzpomínky. Svět našich vzpomínek zůstává dole v moři duchovního světa. - Podívejte, dokud se *

Bliže viz R. Steiner: *Od Ježíše ke Kristu*, Fabula 2012, str. 128nn. (Pozn. vyd.)

*hrozba
abstraktního
myšlení*

vzpomínka

nacházíme mezi narozením a smrtí a nejsme ve svém Já dostatečně mocní na to, abychom viděli všechno, co se tu dole odehrává dokonce i v případě našich vzpomínek, dotud nepozorujeme nic z toho, jak si vlastně v novější době jako lidstvo stojíme. Když ale zemřeme, je to s tímto duchovním světem, z něhož se ve fyzickém bytí pozvedáme jako ryba lapající po vzduchu, velmi vážné. A tu se neohlížíme tak, že bychom měli dojem, že vidíme bezpodstatné vzpomínkové obrazy, jestliže podléháme omylu, že časová perspektiva zabíjí také realnost.

*prostorová a
časová
perspektiva*

Člověk se v čase oddává vzpomínce jako někdo, kdo to, co vidí z nějaké vzdálenosti, nepovažuje za realitu, nýbrž pouze za obrazy, protože tu je prostorová perspektiva. Jako by někdo řekl: Inu, když půjdu daleko odsud, bude tenhle zámek tak maličký, tak nesmírně maličký, že přece naprosto nemůže být reálný, neboť v tak maličkém zámku nemůžou bydlet lidé, čili nemůže mít naprosto žádnou realnost. - Podobný závěr činí člověk i zde. Když se ohlíží v čase, nepovažuje vzpomínkové obrazy za něco reálného, protože nebere v úvahu časovou perspektivu. To však skončí, když zmizí veškerá perspektiva, když opustíme prostor i čas. Když zemřeme, pak tohle skončí. To, co žije v časové perspektivě, tu vystoupí s velkou silou jako realita.

*po smrti
nastoupí
realita*

Je ovšem možné, že jsme do svého prožívání vnesli to, co nazývám vědomím Krista. Pak se po smrti ohlédneme a uvidíme, že jsme se v životě spojili s realitami, že jsme nežili jen abstraktně. Perspektiva skončí, nastoupí realita. Pokud jsme ale zůstali u pouhého abstraktního prožívání, pak sice také nastoupí realita, v pozemském životě jsme si však postavili vzdušné zámky. Postavili jsme něco, co samo o sobě nemá žádnou pevnost. Intelektuálním poznáváním a věděním sice lze stavět, stavba však nemá žádnou pevnost a rozpadá se.

*vzdušné a
duchovní
zámky*

Moderní člověk tedy potřebuje prostoupení vědomím Krista, aby se spojil s realitami, aby nestavěl vzdušné zámky, nýbrž zámky duchovní. Pro Zemi je vzdušným zámekem něco, u čeho je to, co je vespod, málo pevné. Pro duchovní život je vzdušným zámekem to, co se nachází pod duchem. Vzdušné zámky se vždycky nacházejí na svém místě. Pro pozemský život jsou však příliš řídké, pro duchovní život jsou příliš fyzicky husté. Lidé se pak nemohou odpoutat od toho, co je fyzicky husté, co však má oproti duchovní realitě menší reálnost. Jestliže si svým intelektualismem stavěli vzdušné zámky, zůstanou vázání na Zemi a nezískají svobodný vztah k pozemskému bytí.

Vidíte tedy, že právě pro intelektualismus má vědomí Krista *význam* velmi reálný význam, význam ve smyslu skutečné nauky o vykoupení (vykoupení z budování vzdušných zámků) pro naši existenci poté, co projdeme branou smrti. *vědomí*
Krista

Tyto věci nejsou pro anthroposofii předmětem víry, ale jsou to poznatky, které lze získat stejně, jako může matematické poznatky získat ten, kdo dovede používat matematické metody.

Dornach, 5. srpna 1922

GA 214

Rudolf Steiner